

освітніми потребами й сприяння підвищенню ефективності їхньої успішності.

Висновки та перспективи подальших розвідок напряму. Наше дослідження показало, що когнітивна діяльність учнів з особливими освітніми потребами потребує іншого підходу, урахування індивідуальних та вікових особливостей, навчальних можливостей, рівня научуваності, специфіки розвитку здобувачів. Перспективи подальших досліджень стосуються питань вивчення найбільш ефективних шляхів формування активної позиції здобувачів освіти з порушеннями розвитку щодо їх навчально-пізнавальної діяльності, поглибленого вивчення проблем підвищення їх мотивації, рівня психологічної готовності та надання педагогічної підтримки у процесі навчання у закладах загальної середньої освіти.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Діти з особливими освітніми потребами у загальноосвітньому просторі: навчально-методичний посібник /авт.: Н. Ярмола, Л. Коваль-Бардаш, Н. Компанець, Н. Квітка, А. Лапін. К.: ІСПП імені М. Ярмаченка НАПН України, 2020. 208 с.
2. Прохоренко Л.І., Бабяк О.О., Баташева Н.І., Душка А.Л., Недозим І.В., Омельченко І.М., Орлов О.В. Навчання дітей з порушеннями когнітивного розвитку в умовах компетентнісного підходу: навчально-методичний посібник / за ред. В.В.Засенко, Л.І.Прохоренко. 2020. 435 с.
3. Стаднік С.М. Сучасна концепція когнітивного резерву. *Неврологія, психіатрія, психотерапія*. № 1 (68), 2024. URL: <https://health-ua.com/neurology/mizdisciplinari-problemi/77324-suchasna-kontseptcy-a-kognitivnogo-rezervu>
4. Стадненко Н. М. Методика діагностики відхилень в інтелектуальному розвитку молодших школярів. 2-е вид. перероб. та доповн. Кам'янець-Подільський: ПП Зволейко Д. Г., 2006. 36 с.
5. Трикоз С.В. Ми поруч. Діти з порушеннями інтелектуального розвитку. Харків: Видавництво «Ранок», ВГ «Кенгуру». 2019. 32 с.

REFERENCES

1. Yarmola, N., Koval-Bardash, L., Kompanets, N., Kvitka, N., Lapin, A. (2020). Dity z osoblyvymy osvithnimy potrebamy u zahalnoosvitnomu prostori [Children with special educational needs in general education space]: navchalno-metodychnyi posibnyk. K.: ISPP imeni M. Yarmachenka NAPN Ukrainy. 208 s. [in Ukrainian]
2. Prokhorenko, L.I., Babiak, O.O., Batasheva, N.I., Dushka, A.L., Nedozym, I.V., Omelchenko, I.M., Orlov, O.V. (2020). Navchannia ditei z porushenniamy kohnitivnoho rozvytku v umovakh kompetentnysnogo pidkholdu [Education of children with disorders of cognitive development under the

conditions of the competence approach]: navchalno-metodychnyi posibnyk/za red. V.V.Zasenko, L.I.Prokhorenko. 435 s. [in Ukrainian]

3. Stadnik, S.M. (2024). Suchasna kontseptsiia kohnitivnoho rezervu. *Nevrolohiia, psykhiiatriia, psykhoterapiia* [Modern concept of cognitive reserve]. Vup. 1 (68). URL:<https://health-ua.com/neurology/mizdisciplinari-problemi/77324-suchasna-kontseptcy-a-kognitivnogo-rezervu> [in Ukrainian]

4. Stadnenko, N. M. (2006). Metodyka diahnostryky vidkhylen v intelektualnomu rozvytku molodshykh shkoliariv [Methodology for diagnosing deviations in the intellectual development of younger schoolchildren]. 2-e vyd. pererob. ta dopovn. Kamianets-Podilskyi: PP Zvoleiko D. H. 36 s. [in Ukrainian]

5. Trykoz, S.V. (2019). My poruch. Dity z porushenniamy intelektualnoho rozvytku [We are close. Children with intellectual disabilities]. Kharkiv: Vydavnytstvo «Ranok», VH «Kenhuru». 32 s. [in Ukrainian]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

МАТВЕЄВА Наталія Олексіївна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри початкової освіти та освітніх інновацій Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

Наукові інтереси: навчання та виховання, розвиток дітей з особливими освітніми потребами.

РОМАНИШИН Руслана Ярославівна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри початкової освіти та освітніх інновацій Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

Наукові інтереси: використання сучасних досліджень в психології та нейронауках для підготовки майбутніх вчителів початкової школи; нейропсихологічні основи обчислювальної діяльності учнів початкової школи.

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

MATVEIEVA Nataliia Oleksiivna – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Primary Education and Educational Innovations of Vasyl Stefanyk Prykarpattia National University.

Scientific interests: education and upbringing, development of children with special educational needs.

ROMANYSHYN Ruslana Yaroslavivna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor of the Department of Primary Education and Educational Innovations of Vasyl Stefanyk Prykarpattia National University.

Scientific interests: the use of modern research in psychology and neuroscience for the training of future primary school teachers; neuropsychological foundations of computing activity of primary school students.

Стаття надійшла до редакції 10.10.2024 р.

УДК 378.091.12.011.3-051:63]:502/504
DOI: 10.36550/2415-7988-2024-1-216-57-62

НЕНЬКО Юлія Петрівна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціально-гуманітарних дисциплін Черкаського інституту пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля Національного університету цивільного захисту України
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7868-0155>
e-mail: julia18016@ukr.net

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ФАХІВЦЯ НЕЕКОЛОГІЧНОГО ПРОФІЛЮ В УМОВАХ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

У статті здійснено аналіз теоретичні аспекти формування екологічної компетентності фахівців неекологічного профілю у контексті сучасних екологічних викликів, зокрема, в умовах глобалізації. Дослідником обґрунтовано необхідність узагальнення, аналізу та систематизації накопичених знань у галузі педагогіки та аналізу педагогічних проблем взаємодії людини та довкілля у XXI столітті. Зазначено, що екологічний стан сучасного світу пов'язаний з освіченими, компетентними, з високими духовними цінностями людьми, які живуть у гармонії з навколишнім середовищем. Досліджено сутність екологічної компетентності, як важливого елемента сучасної освіти, що включає екологічні знання, уміння та навички, необхідні для усвідомленої взаємодії з навколишнім середовищем. Визначено ключові сфери формування цієї компетентності: знання, громадянська, соціальна, рівень життя та культурно-освітня. Використані методи включають теоретичний аналіз, узагальнення та емпіричні дослідження, які дозволяють вивчити зв'язки між екологічною компетентністю та навчальними процесами. Автор відзначає, що система освіти повинна адаптуватися до потреб суспільства та враховувати необхідність підвищення екологічної свідомості молоді шляхом інтеграції екологічних тем у навчальні програми та проектну діяльність, яка може стати ефективним інструментом для розвитку практичних навичок та критичного мислення. Обґрунтовано необхідність вдосконалення педагогічних умов та методичних підходів для ефективного реалізації екологічної освіти. Акцентовано, що сучасна екологічна освіта повинна не лише формувати знання, але й виховувати цінності, що сприятимуть розвитку відповідальних громадян. Висновки дослідження свідчать, що екологічна компетентність є комплексним явищем, що включає особистісні та професійні аспекти розвитку, і має важливе значення для сталого розвитку суспільства, а отже, вказують на необхідність подальшої роботи у напрямку удосконалення системи екологічної освіти, щоб забезпечити ефективну підготовку фахівців, готових до викликів сучасності.

Ключові слова: екологічна компетентність, здобувач освіти, навколишнє середовище, освітній процес, фахівець.

NENKO Yuliia Petrivna –

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,

Professor of the Department of Social Sciences and Humanities,

Cherkasy Institute of Fire Safety named after Chernobyl Heroes of the National University of Civil Defense of Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7868-0155>

e-mail: julia18016@ukr.net

ENVIRONMENTAL COMPETENCE FORMATION OF A NON-ECOLOGICAL SPECIALIST IN THE EDUCATIONAL PROCESS: THEORETICAL ASPECT

The article reviews the theoretical aspects of the environmental competence of non-ecological specialists in the context of modern environmental challenges, in particular, in the context of globalization. The researcher substantiates the need to generalize, evaluate and systematize the accumulated knowledge in the field of pedagogy and analyze the pedagogical problems of human-environment interaction in the twenty-first century. It is emphasized that the ecological state of the modern world is associated with educated, competent, and highly spiritual people who live in harmony with the environment. The essence of environmental competence as an important element of modern education, which includes environmental knowledge, skills and abilities necessary for conscious interaction with the environment, is investigated. The key domains of this competence are identified: knowledge, civic, social, living standards, and cultural and educational. The methods employed include theoretical analysis, generalization, and empirical research to explore the relationships between environmental competence and educational processes. The author points out that the education system should be adapted to the demands of society and take into account the need to raise the environmental awareness of young people by integrating environmental issues into curricula and project activities, which can be an effective tool for developing practical skills and critical thinking. The necessity of improving pedagogical conditions and methodological approaches for the effective implementation of environmental education is substantiated. It is accentuated that modern environmental education should not only form knowledge, but also foster values that will contribute to the development of responsible citizens. The conclusions of the study testify that environmental competence is a complex phenomenon that encompasses personal and professional aspects of development and is important for the sustainable development of society, and therefore indicate the need for further work to improve the environmental education system to ensure effective training of specialists ready for the challenges of our time.

Key words: environmental competence, student, environment, educational process, specialist.

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Подолання соціальної, економічної, демографічної, духовної та екологічної напруженості, що виникають у світі внаслідок людської діяльності, є нагальною проблемою сучасної цивілізації. Світ, що динамічно розвивається, ринок праці та розвиток високих технологій ставить перед суспільством загалом та закладами освіти зокрема завдання підвищити рівень екологічної компетентності, екологічної культури здобувачів освіти, сформувати компетентних, озброєних сучасними екологічними знаннями та компетентностями фахівців. Досвід багатьох країн світу свідчить, що система освіти є найкращим виконавцем у процесі розв'язання національних проблем. Через освіту екологічні ризики, які становлять небезпеку для дітей, дорослих і всього світу, можна зменшити.

Сьогодні, коли процес глобалізації стрімко набирає обертів, питання проживання в екологічно

безпечному для людини просторі стає все більш актуальним. Формування національної стратегії, спрямованої на захист держави, суспільства та особи від глобальних, регіональних та національних екологічних ризиків, та поліпшення стану навколишнього природного середовища і здоров'я людини, а також для пошуку шляхів подолання цих ризиків є актуальними.

Новий курс освіти – це компетентні та кваліфіковані фахівці, які системно і творчо мислять, цілісно сприймають і аналізують соціальні та екологічні пласти. Це доводить необхідність наукового дослідження структури екологічної компетентності студентів, визначення її педагогічних засобів, методів і форм, створення педагогічної моделі екологічної підготовки та вдосконалення дидактичних засад підвищення рівня екологічної компетентності студентів.

Реалізація завдань, розвиток екологічної свідомості та культури нового покоління через систему освіти у взаємозв'язку з екологічними проблемами країн світу стане основою для розвитку екологічної грамотності студентської молоді.

Існує низка проблем, пов'язаних із формуванням екологічної компетентності студентів:

- науково-теоретичне обґрунтування того, що розвиток екологічної компетентності здобувачів у закладах вищої освіти є педагогічною проблемою;
- аналіз досвіду та дослідження чинників, що впливають на формування екологічної компетентності студентів;
- удосконалення моделі системи формування екологічної компетентності студентів, визначення педагогічних умов її застосування на практиці;
- розробка та створення науково-методичного забезпечення, удосконалення методів і форм розвитку екологічної компетентності студентів.

Таким чином, осмислення та розробка сучасної ідеологічної екології освіти й виховання, оновлення відповідного нормативно-методичного забезпечення у поєднанні з відображенням цих змін у системі підготовки й підвищення кваліфікації кадрів нададуть теперішній системі ефективності, визначать напрями подальшого розвитку чинної системи екологічної освіти і виховання [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загальнопедагогічні та психологічні аспекти формування екологічної компетентності студентів у закладах вищої освіти відображено в працях українських учених О. Біди, М. Дробноход, М. Якуби, Г. Діордієвої та інших.

Мета наукової розвідки: проаналізувати теоретичні аспекти формування екологічної компетентності фахівця неекологічного профілю.

Методологія та методи дослідження. У нашій роботі були застосовані як теоретичні, так і емпіричні методи. Теоретичні методи дозволили виокремити зовнішні зв'язки між досліджуваними явищами, тоді як емпіричні методи, такі як узагальнення, класифікація та опис отриманих результатів, сприяли глибшому аналізу. Метод індукції дав можливість вивчити теоретичні основи екологічної компетентності, а метод дедукції допоміг систематизувати визначення поняття «екологічна компетентність». За допомогою компонентного аналізу ми змогли встановити зв'язок між явищем екологічної компетентності та його компонентною структурою.

Виклад основного матеріалу дослідження. Екологічна компетентність, як важливий компонент сучасної освіти, відображає потребу в інтеграції знань про довкілля, сталий розвиток та екологічні принципи в навчальні процеси. Сьогодні, коли проблеми зміни клімату, забруднення навколишнього середовища та зникнення видів стають дедалі більше актуальними, важливо формувати у студентів здатність усвідомлювати вплив своїх дій на природу та суспільство.

Для комплексного дослідження цього явища потрібно вивчити, як екологічна компетентність може впливати на різні аспекти навчання. Наприклад, програми STEM (наука, технології, інженерія, математика) можуть інтегрувати екологічні теми, що не лише сприяє розвитку технічних навичок, але й формує відповідальне ставлення до використання ресурсів. Важливо аналізувати шляхи формування екологічної компетентності через міждисциплінарні підходи. Наприклад, проєктна діяльність може стати потужним інструментом для розвитку практичних навичок і критичного мислення.

Таким чином, дослідження екологічної компетентності в освіті не лише актуальне, але й необхідне для підготовки відповідальних громадян, здатних впливати на екологічну ситуацію у своїй країні та у світі. Розробка нових методик, адаптація навчальних програм та активна участь у проєктах з екологічної освіти можуть стати ключовими елементами в цій трансформації.

Зазначене засвідчує необхідність у комплексному характері досліджень такого явища, а також аналіз шляхів формування та розвитку, що і визначає актуальність нашого дослідження.

Екологічна освіта – це сукупність знань, умінь і навичок людини в розумінні природних цінностей, культурних і біофізичних зв'язків між людиною і природою та навколишнім середовищем. На думку М. Якуби, сучасна екологічна освіта та виховання це не лише формування відповідних знань та умінь у взаємодії людини та природи, а й розвиток шляхом залучення засобів педагогічних технологій компетентностей особистості, спеціальних знань, поведінкових норм та орієнтацій, щодо усвідомлення екологічної цінності природного середовища у його нерозривній єдності з людиною [6].

Екологічна освіченість – це практичні навички та досвід розв'язання проблем, пов'язаних із навколишнім середовищем. Екологічна освіта є ознакою екологічної грамотності людини у відносинах з природою, самовдосконалення особистості в системі «людина-природа-суспільство». У процесі вивчення системи екологічної освіти й виховання здійснюється порівняння системи екологічної освіти в країнах світу, вивчення інноваційного освітнього середовища в них, сучасної системи навчання та чинників, що зумовлюють підвищення рівня екологічної культури, і створюються ефективні шляхи їх використання у власному досвіді, сприяючи розвитку екологічної компетентності студентів.

Українські науковці В. Карпенко, І. Мостов'як і Т. Пушкарьова-Безділь вважають однією з компонент професійної компетентності екологічний складник, трактуючи останній як здатність особистості до ситуативної діяльності у побуті та природному середовищі, коли набуті екологічні знання, навички, досвід і цінності актуалізуються в умінні приймати рішення і виконувати адекватні дії, усвідомлюючи їх наслідки для довкілля [4].

І. Сяська потрактує екологічну компетентність вчителя як «... здатність застосовувати систему знань, умінь та досвід екологічної

діяльності у професійних і життєвих ситуаціях, розуміти й пояснювати стратегію сталого розвитку суспільства та природи; володіти практичним досвідом екологічно доцільної діяльності в довкіллі, бажанням брати особисту участь та виховувати в учнів прагнення до відновлення й збереження природного середовища; на основі пріоритетності екологічних цінностей та особистісних якостей (екологічна свідомість та самосвідомість, екологічна відповідальність і активність) формувати екологічну культуру та світогляд школярів, виявляти готовність до природоохоронної й еколого-натуралістичної роботи з учнями» [5, с. 270].

Підсумовуючи, можна узагальнити, що екологічна компетентність – це наявність в особі екологічних знань, умінь, навичок, здатність до екологічного мислення, сформованість певного типу свідомості й світогляду, що залежить від рівня екологічної освіти та виховання, орієнтованих на запобігання або припинення ситуацій загальної екологічної небезпеки.

Розуміння екологічної компетентності стосовно особистісно-орієнтованої та професійної діяльності в усвідомленій формі активності, через ситуації, в яких студент набуває екологічного характеру, де його індивідуальні можливості, досвід комплексно проявляються в наступних сферах життєдіяльності:

- знаньева – екологічна компетентність формується через вивчення довкілля за допомогою різних джерел, проведення екологічних експериментів, прийняття правильних рішень в екологічно проблемних ситуаціях;

- громадянська – екологічна компетентність у цій сфері виявляється при виконанні громадянських обов'язків і відповідальності, пов'язаних із навколишнім середовищем, і з використанням природних ресурсів як споживачами, через екологічні дії та колективні заходи з охорони природи;

- соціальна – екологічна компетентність у соціальній сфері формується та виявляється надалі через професійну підготовку та діяльність, пов'язану з екологією;

- рівень життя – екологічна компетентність фокусується на здоровому способі життя, вільному від різних шкідливих звичок, і спрямована на економне використання природно-заповідних ресурсів та дотримання екологічної безпеки у повсякденному житті;

- культурно-освітня сфера – на лоні природи відбувається вибір методів, видів діяльності, які живлять людину інтелектуально-освітньо, духовно.

Детальніший аналіз сутності екологічної компетентності дозволяє виокремити базові навички майбутнього фахівця неекологічного профілю, зокрема:

- здатність розпізнавати біологічні об'єкти, розуміти та коментувати процеси, що відбуваються в них;

- здатність спостерігати за процесами, що відбуваються в біологічних об'єктах, проводити експерименти та робити висновки;

- здатність вести здоровий спосіб життя та бути екологічно компетентним.

Дослідниця М. Якуба розглядає екологічну компетентність студента через призму екологічної освіти, метою якої є екологічних знань [6], зокрема:

- набуття студентом знань щодо суті екології як науки, її структури та зв'язків з іншими науками;

- засвоєння знань про основні екологічні закони та закономірності співіснування живих організмів на планеті;

- усвідомлення особливостей впливу на природу техногенного розвитку людської цивілізації та знання шляхів упередження і мінімізації наслідків руйнівної дії техногенного процесу на біосферу [1];

- особистісна орієнтація на цінність природи:

- знання основних положень природоохоронного законодавства та правового поля діяльності в екологічній сфері;

- формування особистості з екоцентричним типом моралі, мислення й етичних норм та з високим рівнем екологічної культури;

- осмислення практичного значення екології як науки та її взаємозв'язків з іншими науками [2];

- розуміння принципів сталого розвитку людства в цілому та знання регіональних екологічних проблем в Україні та особливостей стратегії екологічно-безпечкового розвитку держави тощо.

Вважаємо, що екологічна компетентність є комплексним явищем, яке формується на основі базових і загальних компетенцій, що охоплюють різні аспекти особистісного та професійного розвитку [2]. У її структурі можна виділити кілька ключових показників, які свідчать про рівень сформованості цієї компетентності: здатність приймати рішення та нести відповідальність; зв'язок із професійною діяльністю; провадження ефективних заходів і практичних проєктів; знання основних понять і закономірностей у природознавстві; знання основних понять і закономірностей у природознавстві; здатність і готовність до екологічно орієнтованої діяльності.

У сучасному світі, де екологічні виклики стають дедалі актуальнішими, важливо вміти приймати зважені рішення в умовах невизначеності. Наприклад, якщо виникає ситуація забруднення водних ресурсів, людина повинна не лише вміти оцінити ризики, але й мати сміливість діяти, координуючи зусилля з іншими зацікавленими сторонами.

Для майбутніх фахівців важливо не лише отримати теоретичні знання, а й мати можливість їх практично реалізувати. Це може проявлятися у впровадженні екологічних програм у навчальних закладах, де педагоги повинні активно залучати студентів до проєктів, що спонукають до самостійного аналізу екологічних проблем.

Збереження здоров'я населення тісно пов'язане з екологічними умовами. Наприклад, реалізація проєктів з озеленення міських територій не лише покращує естетичний вигляд, а й підвищує

якість повітря, що позитивно впливає на здоров'я громадян.

Знання основних понять і закономірностей у природознавстві передбачає глибоке розуміння екосистем, біорізноманіття та впливу діяльності людини на природу. Наприклад, знання про круговорот води в природі може допомогти у розробці програм з управління водними ресурсами.

Системний підхід дозволяє бачити взаємозв'язок між різними екологічними чинниками. Наприклад, вивчення зміни клімату в контексті економічних, соціальних і політичних аспектів дозволяє здійснювати комплексний аналіз і ухвалювати більш зважені рішення. Здатність і готовність до екологічно орієнтованої діяльності вимагає не лише знань, а й активної позиції щодо захисту навколишнього середовища.

Разом ці показники формують екологічну компетентність, яка є критично важливою для стабільного розвитку суспільства і забезпечення гармонійного співіснування людини з природою. Це не лише індивідуальна відповідальність, а й колективний процес, що вимагає спільних зусиль усіх членів суспільства.

Розгляд екологічної компетентності у контексті вищезгаданих компетенцій акцентує на духовному розвитку особистісних уявлень про природоохоронну діяльність та формуванні оптимальних світоглядних підходів, які стимулюють мотиваційно-потребнісне ставлення до довкілля. Цей розвиток можна оцінити за кількома критеріями.

Нормативний критерій. У відносинах людини з природним середовищем формуються духовні закони, які регулюють поведінку людей та її ставлення до природи. Це може включати принципи відповідальності та етики, що заохочують прихильність до збереження екосистем. Наприклад, людство може усвідомити, що дотримання екологічних норм – це не лише правовий обов'язок, а й моральний імператив, що сприяє збереженню біорізноманіття.

Аксіологічний критерій. У процесі розв'язання особистих проблем і викликів, пов'язаних з екологією, розвиваються потреби та споживання, які набувають духовного виміру. Це означає, що екологічні цінності починають відігравати важливу роль у формуванні потреб людини. Наприклад, людина може почати обирати екологічно чисті продукти або підтримувати ініціативи, які сприяють сталому розвитку, що свідчить про зростання їхньої екологічної свідомості.

Таким чином, екологічна компетентність є не лише знанням і навичками у сфері охорони довкілля, а й глибоким усвідомленням цінності природи, яке формує внутрішню мотивацію до дій на її захист. Це підкреслює важливість освіти, яка інтегрує екологічні та духовні аспекти, забезпечуючи цілісний підхід до формування відповідального ставлення до навколишнього середовища.

Отже, у процесі формування екологічної компетентності особливо важливо зосередитися на досягненні цілісності між загальноосвітніми, професійними та екологічними аспектами нав-

чання. Це передбачає інтеграцію знань і навичок, які здобуваються на різних рівнях освіти, щоб забезпечити всебічний розвиток особистості, здатної приймати зважені екологічні рішення.

Дотримання послідовності та наступності в освітніх процесах є ключовим для створення стійкої основи знань, яка базується на безперервній практиці. Це означає, що теоретичні знання повинні бути підкріплені практичними навичками, що дозволить учням усвідомлювати реальні екологічні проблеми та розробляти ефективні рішення.

Важливим є також врахування національних культурних традицій, цінностей та інтересів, а також територіальних особливостей, пов'язаних із використанням і охороною природних ресурсів. Це дозволяє формувати екологічну компетентність, яка враховує локальний контекст і культурну ідентичність, сприяючи кращому розумінню важливості збереження навколишнього середовища.

Крім того, гуманізація екологічної свідомості та культури через розвиток соціально активної особистості має велике значення. Це охоплює виховання у молоді відповідальності за природу, заохочення волонтерської діяльності в екологічних проєктах та формування критичного мислення щодо екологічних викликів. Таким чином, екологічна компетентність стає не лише набором знань, а й активною позицією особистості в суспільстві, що прагне до сталого розвитку і гармонії з природою.

Розвиток екологічної компетентності студентів, структура методичної системи включає: цільову, організаційно-діяльницьку та результативно-аналітичну частину, спрямовану на природоохоронну діяльність, фіксовані підходи, правила, частину системи орієнтування, структуру форми, методи роботи, рівні підготовки та розуміння, контроль знань, умінь та навичок.

Науково-педагогічні підходи до методичної системи та її технологій орієнтовані на системний, особистісно-орієнтований та практичний характер діяльності. Гуманістичні аспекти розвитку екологічної компетентності студентів набувають синергетичного характеру, у вихованні екологічно цивілізованої особистості домінує особистість, її система цінностей, вчинків, характер і діяльність.

Висновки та перспективи подальших розвідок напрямку. Проведене дослідження акцентує на актуальності подолання соціальної, економічної, демографічної, духовної та екологічної напруженості, що викликані людською діяльністю. У контексті глобалізації та розвитку високих технологій важливо підвищити екологічну компетентність і культуру студентів. Освіта є ключовим інструментом у розв'язанні екологічних проблем, адже вона допомагає зменшити ризики для здоров'я людей і навколишнього середовища. Необхідно розробити національну стратегію для захисту від екологічних загроз та вдосконалити педагогічні методи екологічної підготовки студентів, що сприятиме розвитку їхньої екологічної компетентності. Остання є складним явищем, що формується на основі базових і загальних компетенцій, включаючи здатність

приймати зважені рішення, відповідальність, знання природознавства та готовність до екологічно орієнтованої діяльності. Загалом, екологічна компетентність є ключем до стабільного розвитку суспільства та гармонійного співіснування з природою.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Біда О., Шевченко О., Кучай О. Інноваційні технології у фізичному вихованні і спорті. *Науковий вісник Миколаївського національного університету ім. В.О. Сухомлинського*. Педагогічні науки: зб. наук. пр. / за ред. проф. Тетяни Степанової. 3(62). Том 2. Миколаїв: МНУ імені В.О. Сухомлинського. С. 19-23.

2. Діордієва Г. Умови підвищення екологічної компетентності студентів – майбутніх вчителів. *Підготовка майбутнього вчителя природничих дисциплін в умовах моделювання освітнього середовища, XI Каришинські читання : зб. наук. праць*. 2004. С. 387-389.

3. Ненько Ю. Творча самореалізація особистості як наукова проблема. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету ім. П. Тичини*. № 1, 2010. С. 211-216.

4. Оцінювання сформованості екологічних компетентностей: Навчально-методичний посібник / В. П. Карпенко, І. І. Мостов'як, Т. М. Пушкарьова-Безділь. – УНУС, 2017. – Одеса: НУ «ОМА», 2017. – 59 с.

5. Сяська І. О. Компетентнісний підхід в екологічній підготовці майбутніх учителів природничих дисциплін: теоретико-методологічний аспект. *Інноватика у вихованні*, 9, 2019. С. 266-272 (Siaska, I. O. (2019). Competence approach in ecological training of future teachers of natural sciences: theoretical and methodological aspect. *Innovation in education*, 9, 266-272).

6. Якуба М. С. Теорія і практика формування екологічної компетентності студентів у закладах вищої освіти. *Сучасні методи та форми організації освітнього процесу у закладах вищої освіти: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-методичної конференції (15 червня 2022 року) / оргком. Н. М. Черненко, О. М. Соловейчук*. Одеса: Університет Ушинського, 2022. С. 241-243.

REFERENCES

1. Bida, O., Shevchenko, O., Kuchay, O. (2018). Innovatsiyni tekhnolohiyi u fizychnomu vykhovanni i sporti [Innovative technologies in physical education and sports]. *Naukovyy visnyk Mykolayivskoho natsionalnoho universytetu im. V. O. Sukhomlynskoho. Pedagogichni nauky: zb. nauk. pr. / za red. prof. Tetyany Stepanovoyi*. 3(62). Tom 2, zhovten'. Mykolayiv: MNU imeni V. O. Sukhomlynskoho. S. 19-23. [in Ukrainian]

2. Diordiyeva, H. (2004). Umovy pidvyshchennya ekolohichnoyi kompetentnosti studentiv – maybutnikh vchyteliv [Conditions for increasing environmental competence of students - future teachers]. *Pidhotovka maybutnoho vchytelya pryrodnychkh dystsyplin v umovakh modelyuvannya osvithnoho seredovyshcha, KHI Karyshynski chytannya : zb. nauk. prats*. S. 387-389. [in Ukrainian]

3. Nenko, Yu. (2010). Tvorcha samorealizatsiia osobystosti yak naukova problema [Creative self-realization of the individual as a scientific problem]. *Zbirnyk naukovykh prats Umanskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu im. P. Tychyny*. № 1. S. 211-216. [in Ukrainian]

4. Otsiniuvannya sformovanosti ekolohichnykh kompetentnosti: yavchalno-metodychnyi posibnyk (2017). [Assessment of the formation of environmental competencies: a textbook]. V. P. Karpenko, I. I. Mostov'iak, T. M. Pushkarova-Bezdil. UNUS. Odesa: NU «OMA». 59 s. [in Ukrainian]

5. Siaska, I. O. (2019). Kompetentnisnyi pidkhid v ekolohichnii pidhotovtsi maibutnikh uchyteliv pryrodnychkh dystsyplin: teoretyko-metodolohichniy aspekt [Competence approach in ecological training of future teachers of natural sciences: theoretical and methodological aspect]. *Innovatyka u vykhovanni*, 9. S. 266-272. [in Ukrainian]

6. Yakuba, M. S. (2022). Teoriia i praktyka formuvannya ekolohichnoi kompetentnosti studentiv u zakladakh vyshchoi osvity [Theory and practice of forming students' environmental competence in higher education institutions]. *Suchasni metody ta formy orhanizatsii osvithnoho protsesu u zakladakh vyshchoi osvity: zbirnyk materialiv Vseukrainskoi naukovo-metodychnoi konferentsii (15 chervnia 2022 roku) / orhkom. N. M. Chernenko, O. M. Soloveichuk*. Odesa : Universytet Ushynskoho. S. 241-243. [in Ukrainian]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

НЕНЬКО Юлія Петрівна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціально-гуманітарних дисциплін Черкаського інституту пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля Національного університету цивільного захисту України.
Наукові інтереси: вища освіта; компетентності сучасного фахівця; фахова підготовка у ЗВО.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

NENKO Yuliia Petrivna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor of the Department of Social Sciences and Humanities at Cherkasy Institute of Fire Safety named after Chernobyl Heroes of the National University of Civil Defense of Ukraine.
Scientific interests: higher education; competencies of a modern specialist; professional training in higher education institutions.

Стаття надійшла до редакції 04.10.2024 р.

УДК 316.362:[323.3:63-051(=161.2)]:613.88]”18/19”(043.3)
 DOI: 10.36550/2415-7988-2024-1-216-62-66

ОКОЛЬНИЧА Тетяна Володимирівна –

доктор педагогічних наук, професор,
 професор кафедри педагогіки та спеціальної освіти
 Центральноукраїнського державного університету
 імені Володимира Винниченка
 ORCID: <https://orcid.org/000-0003-3740-2495>
 e-mail: t.vladimirovna.75@ukr.net